

Список використаної літератури

1. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики. Вінниця: Нова книга, 2010. 176 с.
2. Дудик П. С. Синтаксис сучасної української мови. Київ: Академія, 2010. 384 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
4. Сучасна українська літературна мова / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1972. 515 с.
5. Українська мова: енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Андріана Кара,

студентка

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Олеся Тележкіна

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ: РОЛЬ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КАЗКИ

Розділ «Морфологія» посідає одне з провідних місць у шкільному курсі української мови, оскільки саме він забезпечує засвоєння учнями граматичних закономірностей мови і формує вміння свідомо й доречно використовувати мовні засоби в різних комунікативних ситуаціях. Окрім того, морфологія є основою для опанування синтаксису, адже саме на морфологічному рівні закладаються знання про частини мови, їхні граматичні ознаки та функції в мовленні. Пізнавальне значення вивчення морфології полягає у формуванні системного уявлення про мову як цілісну структуру, що функціонує за певними законами, а також у розвитку логічного мислення учнів. «Практичне значення цього розділу визначається тим, що морфологія є базою для засвоєння орфографії, пунктуації та культури мовлення, а також формування правописних і мовленнєвих умінь і навичок» [6, с. 143].

Водночас у сучасній школі актуальною є проблема ефективного засвоєння учнями морфологічних норм. Складність граматичного матеріалу, абстрактність понять, перевантаженість термінологією нерідко призводять до формального засвоєння знань без їх глибокого розуміння. Саме тому постає необхідність пошуку нових методичних підходів, які б відповідали віковим і психолого-лінгвістичним особливостям учнів і забезпечували якісне формування мовної компетентності. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема вдосконалення методів навчання через упровадження інноваційних, образних і діяльнісно орієнтованих форм роботи.

Метою дослідження є обґрунтування ефективності використання лінгвістичної казки як засобу підвищення результативності вивчення морфології в середній школі та визначення її ролі у формуванні мовної та комунікативної компетентностей учнів.

Методика навчання морфології має значний теоретичний і практичний доробок. Вагомий внесок у її розвиток зробили О. Біляєв, В. Горяний, Н. Грипас, С. Караман, І. Олійник, М. Плющ, С. Чавдаров, М. Шкільник, які розробили основні підходи до вивчення граматики у школі. У працях зазначених учених наголошується, що шкільна граMATика повинна бути науково обґрунтованою, проте доступною для сприйняття учнями. «Як зазначають О. Біляєв, О. Текучов, М. Шкільник, відмінність між науковою та шкільною граMATикою полягає не у змісті, а в обсязі матеріалу, способах його подачі та сфері застосування». Шкільний курс має репрезентувати основні мовні закономірності в популярній і зрозумілій формі [7, с. 158]. М. Пентилюк акцентує увагу на когнітивному аспекті навчання морфології, який реалізується через систему когнітивно-розвивальних вправ, спрямованих на активізацію мислення учнів і формування в них здатності до самостійного аналізу мовних явищ [5, с. 244–245]. Л. Скуратівський підкреслює важливість системного підходу до вивчення частин мови: учні мають усвідомити загальні ознаки поняття «частина мови» (загальне значення, граматичні ознаки, синтаксичну роль), що забезпечить міцність і цілісність знань [7, с. 159]. Ефективність навчання морфології, як зазначається у

методичних дослідженнях, залежить не лише від змісту матеріалу, а й від організації навчального процесу, добору дидактичних засобів і форм роботи. Важливо враховувати «характер навчального матеріалу, рівень мовного розвитку учнів і мовне середовище» [7, с. 161–162].

Загальновідомо, що складний теоретичний матеріал значно краще засвоюється в образній та емоційно насиченій формі. Саме тому використання нестандартних підходів до навчання граматики є важливим чинником підвищення ефективності освітнього процесу. Особливої ваги в сучасній методиці набувають нетрадиційні форми навчання, зокрема використання образних і творчих засобів подання матеріалу. Одним із таких засобів є лінгвістична казка, яка поєднує навчальну і розвивальну функції.

Лінгвістична казка – це коротка художня розповідь, у якій мовні явища персоніфікуються через образи героїв, а їхні властивості та функції розкриваються через сюжет і події. У такій формі складні граматичні поняття стають доступнішими для розуміння, оскільки подаються через відомі учням образи й асоціації [2, с. 65]. Використання лінгвістичних казок дозволяє розв'язати низку методичних проблем. Зокрема, вони сприяють подоланню труднощів у засвоєнні абстрактних граматичних понять, допомагають пояснити складні правила у зрозумілій формі, активізують пізнавальну діяльність учнів.

«Перевагою цього методу є те, що навчальний матеріал подається у цікавій, доступній і емоційно забарвленій формі, що полегшує його сприйняття та запам'ятовування. Завдяки властивій дітям здатності наділяти предмети ознаками живих істот, лінгвістичні казки сприяють глибшому розумінню мовних явищ. Вони також підвищують інтерес до навчання, створюють сприятливу емоційну атмосферу та стимулюють творчу активність учнів» [2, с. 65]. У процесі роботи з лінгвістичними казками активізуються мисленнєві процеси, розвивається мовлення, формуються навички самостійної роботи. Казки можуть виступати як метод активного навчання, оскільки передбачають участь учнів у пізнавальній діяльності, сприяють формуванню творчого мислення та емоційно-ціннісного ставлення до навчання [3, с. 2]. Залежно від мети використання

лінгвістичні казки поділяються на кілька типів: інформативні (для подання нового матеріалу), казки-ігри (з елементами інтерактивності), казки-проблеми (стимулюють мислення), казки-вправи (для формування практичних умінь) [1, с. 69]. Такі різновиди дозволяють ефективно інтегрувати казку на різних етапах уроку.

Важливим аспектом є правильна організація роботи з лінгвістичною казкою. Зокрема, під час її створення необхідно враховувати відповідність образів сутності мовного явища, щоб уникнути формування хибних уявлень. Герої казки повинні відображати граматичні особливості відповідної частини мови або мовної категорії. Крім того, важливо дотримуватися оптимального обсягу казки: вона не повинна бути надто довгою, оскільки навчальний час обмежений. Оптимальна тривалість її представлення становить 5–6 хвилин уроку [4, с. 2]. Ефективність використання лінгвістичної казки значно підвищується за умови поєднання її з іншими видами діяльності, зокрема ілюструванням, театралізацією, створенням власних казок учнями. Такі види роботи сприяють кращому засвоєнню матеріалу, розвитку уяви та закріпленню знань [1, с. 67].

Зауважимо, що сучасні підходи до навчання мови передбачають опору на текст як основну одиницю навчання. У цьому контексті лінгвістична казка виступає ефективним засобом реалізації текстоцентричного підходу, оскільки поєднує навчальний зміст із художньою формою.

Отже, проблема ефективності вивчення морфології в середній школі залишається актуальною і потребує подальшого вдосконалення методів навчання. Традиційні підходи не завжди забезпечують глибоке розуміння граматичних явищ, що зумовлює необхідність використання інноваційних методичних засобів. Лінгвістична казка є ефективним дидактичним інструментом, який сприяє доступному поясненню складного теоретичного матеріалу, активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхнього мислення та мовлення. Вона поєднує навчальну, розвивальну та мотиваційну функції, що робить її важливим елементом сучасного уроку української мови, а перспективи подальших досліджень полягають у розробленні системи вправ і методичних

рекомендацій щодо використання лінгвістичних казок у процесі вивчення різних розділів мовознавства, а також у дослідженні їхнього впливу на формування мовної компетентності учнів.

Список використаної літератури

1. Городнича Л. В. Підготовка майбутніх учителів до використання лінгвістичної казки на уроках англійської мови в початковій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. Вип. 111. С. 68–72.
2. Истоцька О. В. Лінгвістична казка як методичний прийом навчання фонетики. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки»*. 2019. Вип. 16. С. 65–72.
3. Кальчук М. І. Лінгвістична казка як засіб вивчення української мови за технологією «Росток» на основі педагогічної творчості видатного педагога В. О. Сухомлинського. *Педагогічний дискурс*. 2011. № 10. С. 7.
4. Казачінер О. С. Використання лінгвістичних казок під час навчання англійської мови. *Англійська мова і література*. 2007. № 33. С. 2–5.
5. Омельчук С. А. Шкільна морфологія української мови в аспекті сучасних лінгвістичних концепцій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, 2013. Вип. 40. С. 242–245.
6. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
7. Цоуфал Л. С. Лінгводидактичні засади навчання морфології в загальноосвітній школі. *Філологічні студії*. 2010. Вип. 4. С. 155–162.

Наталія Костишин,

студентка

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Олеся Тележкіна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКСИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ